

KATRIINA SOINI

Vaikuttavaa maaseutupolitiikkaa?

Tätä kirjoitettaessa Suomessa syväluetaan uutta hallitusohjelmaa ja yritetään hahmottaa, mitä kuntarakenteen keskittäminen ja kuntien avustusten supistaminen tarkoittavat maaseudun kannalta. Brysselissä käynnistetään EU:n maatalouspolitiikan uudistusta ja tuskaillaan Kreikan ja sen myötä koko EU:n taloustilanteen kanssa. EU:n talouden epävakaus nakertaa myös Suomen kansantaloutta ja maataloustukien leikkaaminen merkitsisi maaseudulla yhden tukijalan yhä suurempaa horjumista. Mikä tulee olemaan maaseutukehityksen suunta? Ennusmerkit eivät näytä hyviltä. Varmaa on ainoastaan se, että edellä mainitut heijastuvat eri tavoin maaseudun syrjäisimpään kolkkaan asti.

Vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointi on muodikasta. Projektiyhteiskunnan yhä lyhytjänteisemmältä toiminnalta haetaan yhä nopeampaa tuloksellisuutta ja tuottavuutta. Vaikutusten arvioinnista on tullut oma tieteenalansa: ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arviointi ovat vakiinnuttaneet paikkansa maankäytön suunnittelussa. Nyt niitä sovelletaan myös tutkimuksessa, jossa pyritään ennakoimaan kehitystä ja sen hyväksyttävyyttä eri osapuolten näkökulmista (ks. Sairinen ym. tässä numerossa).

Vaikutusten tarkastelussa törmätään aika- ja näkökulmaulottuvuuteen. Historia osoittaa, että poliittisten ratkaisujen vaikutukset voi ulottua hyvinkin pitkälle ja olla kovin ennakoimattomia. Isojako oli ehkä aikoinaan nykyiseen kunta- ja palvelurakenteeseen rinnastettavissa oleva uudistus. Sen läpivieminen kesti lähes sata vuotta. Uudistuksen ensisijaisena tavoitteena oli parantaa maanviljelyn tehokkuutta. Tehokkuus paranikin hetkellisesti isojaon ansiosta ja sittemmin kokonaan muista syistä. Isojaon vaikutus sen sijaan näkyy yhä tänä päivänä suomalaisen maaseutuasutuksen hajanaisuutena sen lisäksi, että tiedämme sen vaikuttaneen suomalaiseen maaseutukulttuuriin varsin laaja-alaisesti. Vaikutusten laaja-alainen arviointi riittävällä aikahorisontilla onkin huomattavasti hankalampi tehtävä kuin syntyneiden työpaikkojen kirjaaminen tai yhden valuma-alueen ravinnekuormien laskeminen.

Esimerkkejä löytyy myös tämän päivän maaseudulta. Maaseudun kehittämishankerahoilla saadaan kyllä eloa kyliin. Aikaa myöten hanketoimijat voivat kuitenkin uupua ja turhautua byrokratian pyörittämiseen. Tämä voi pahimmillaan mitätöidä kylien kukoistuksen aikaiset saavutukset, kuten Hyryryläisen ja kumppaneiden artikkelista voi ymmärtää. Minna Kaljosen tutkimus puolestaan osoittaa, miten maatalouden ympäristötukijärjestelmän toimeenpano on vaikuttanut maatalouden ympäristötoimijoiden keskinäisiin suhteisiin ja viljelijöiden luontosuhteeseen, ei pelkästään maatalouden ravinnekuormiin tai maatalousluonnon monimuotoisuuteen.

Koska lähes kaikilla poliittisilla päätöksillä on jokin vaikutus maaseudulle, ei siis kannata huolestua, vaikka maaseutua ei uudessa hallitusohjelmassa montaa kertaa mainita. Sen sijaan juuri toteutettu kunta- ja palvelurakenteen uudistus on alkanut näkyä ja tuntua maaseudulla, eikä aiottu edelleen keskittämisen suinkaan tuo parannusta tilanteeseen: Maaseudun palvelutarjonta on heikentynyt samoin kuin kansalaisten mahdollisuudet osallistua heitä itseään koskevaan päätöksentekoon. Eikä uudistuksella haettuja säästöjä ainakaan vielä ole saatu aikaan. Kuntarakenteen tarkastelu ja uudelleenmuotoilu karttojen, tilastojen ja numeroiden välityksellä tuntuu pelottavalta, sillä ihmistointaa ja paikallisia kulttuureja ei voida puristaa numeroiksi. Ja entä tulevaisuus? Jos uusi kuntajako tehdään työssäkäyntialueiden perusteella, voivathan nekin aikojen saatossa muuttua.

Toisaalta, voimmeko tietää, onko nykyinen vai uusi, entistä keskittyneempi kuntarakenne parempi pidemmällä aikavälillä tai laajemmasta näkökulmasta. Entä jos kuntarakenteen uudistaminen loisi uudenlaisia innovaatioympäristöjä tai taantuville maaseutualueille kokonaan uuden tehtävän? Kumpi vaikuttaa maaseudun kehitykseen enemmän, kuntarakenteen vai ilmastonmuutos? Maaseutuvaikutusten arvioinnilla, jota YTR on pyrkinyt vakiinnuttamaan osaksi päätöksentekoa, tehdään näkyväksi poliittisten päätösten maaseutuvaikutukset. Vaikka vaikutusten hahmottaminen on vaikeaa ja osin puutteellista, arviointimenettely on itsessään tärkeä prosessi. Se pakottaa miettimään asioita alueellisesta näkökulmasta.

Vaikka rakenteiden tulee olla sellaiset, että ne mahdollistavat alueellisesti tasa-arvoisen kehityksen, olen taipuvainen ajattelemaan, että yksilöiden, yhteisöjen ja alueiden hyvinvoinnissa on kysymys myös ihmisen luovuudesta hyödyntää rakenteita tai ainakin minimoida niiden haittoja. Sekä Suomen maaseudun historia että nykyisyys osoittavat, että maaseudun ihmiset pyrkivät omalla toiminnallaan sopeutumaan muutokseen. Milloin ratkaisuna on ollut tilakoon suurentaminen, milloin taas on tingitty omasta toimeentulosta. Aina sopeutuminen ei ole tuottanut toivottuja ratkaisuja tai siihen ei ole kyetty. Silloin on muutettu pois. Todella vaikuttava maaseutupolitiikka tukee ja vahvistaa ihmisten luovuutta, innovatiivisuutta ja kykyä sopeutua uusiin tilanteisiin.

